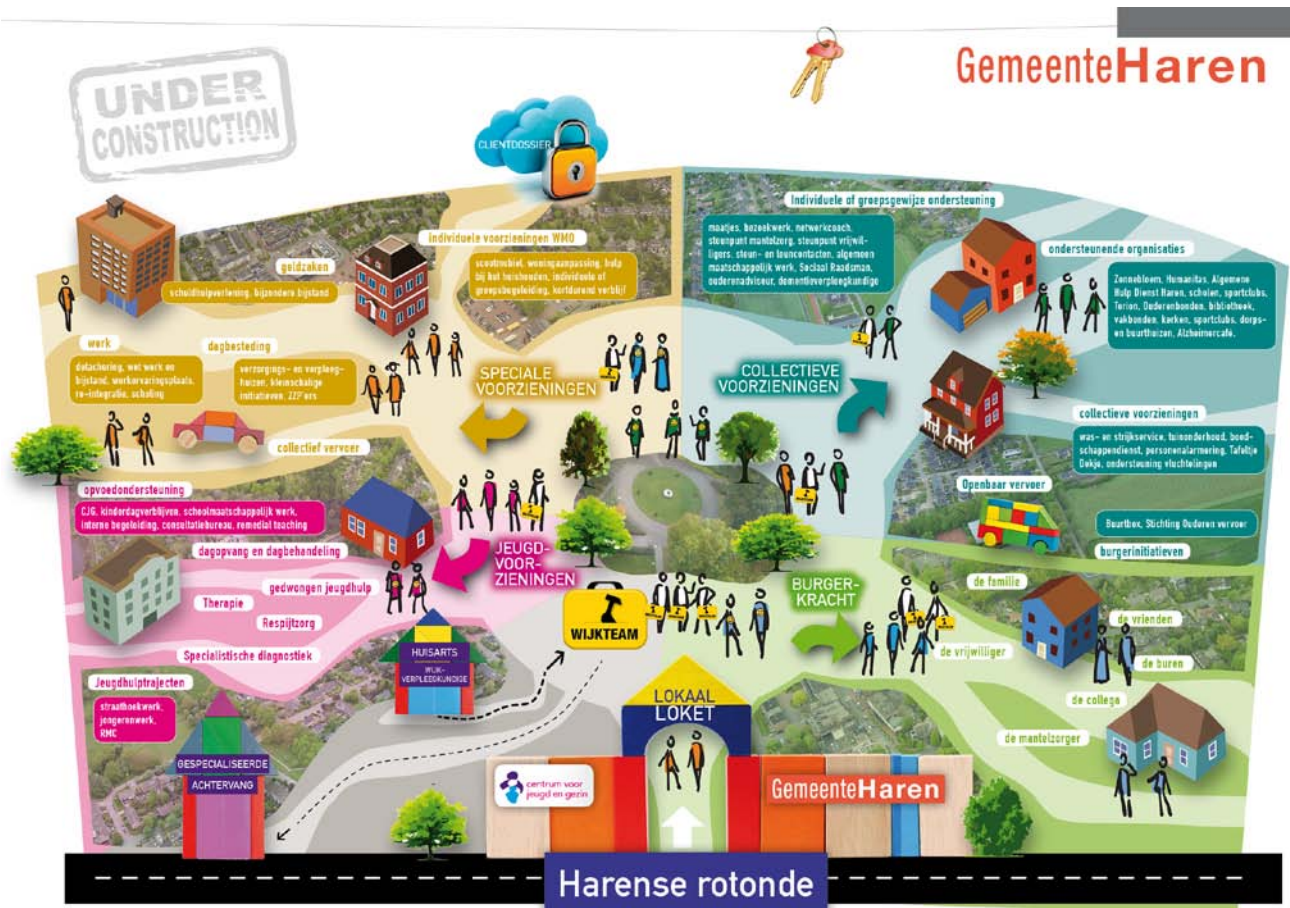




Jaarplan sociaal domein gemeente Haren 2015 PARTICIPEREND OP DE HARENSE ROTONDE



Voorwoord

Een beleidsplan schrijven terwijl je je doelgroep nog niet kent. Dat is waar de gemeente Haren voor staat in de vooravond van een omvangrijk nieuw takenpakket in het sociaal domein. Want in de vroege morgen van 1 januari 2015, als de vuurwerkdampen zijn opgetrokken, is de verzorgingsstaat gegrond in een compleet nieuw wettelijk kader. De Wet langdurige zorg (Wlz), de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 (Wmo 2015), de Jeugdwet, de Participatiewet en tal van nieuwe regelingen vormen het nieuwe fundament.

Vanaf 2013 zijn veel mensen bezig met de voorbereidingen van deze stelselwijziging. We verbouwen terwijl de winkel open blijft en op de verbouwingstekening zijn alleen nog de muren van het nieuwe stelsel ingetekend. De wet, de financiën en een deel van de cliëntgegevens zijn na de zomer van 2014 bekend geworden. Over de financiën is nog steeds onduidelijkheid; nog steeds worden er op landelijk niveau besluiten genomen die van invloed zijn op het lokale budget.

HOE er gewerkt gaat worden, is voor de gemeente Haren in grote lijnen bekend. We introduceerden hiervoor het model van de Harense rotonde. Op die rotonde gaat elke inwoner van Haren met een hulpvraag op pad, gegidst door en/of onder regie van één van de leden van het wijkteam. Of met een familielid, vriend of buurman. **Want zorg is niet alleen een (provinciale en) gemeentelijke aangelegenheid.** In de nieuwe zorg is participatie een noodzaak. Van familie, vrienden, burens, in feite alle inwoners van Haren. Dit is de grondlegger voor de Harense rotonde geweest. Daarmee is de visie en de toekomstige wijze van werken in het sociaal domein in Haren voor de komende jaren vastgelegd.

We krijgen in Haren dus allemaal te maken met veranderingen. **Op weg naar die nieuwe toekomst is tijd nodig.** Die tijd is er, gelukkig. Want wie in 2015 nog een indicatie heeft voor zorg kan in 2015 nog gebruikmaken van het overgangsrecht. Soms voor het hele jaar, soms korter. Wanneer de indicatie voor zorg in 2015 stopt, en iemand kan zonder die zorg of ondersteuning niet deelnemen aan de samenleving, dan krijgt hij ondersteuning. Dat hoeft er niet hetzelfde uit te zien. Het resultaat, mee kunnen doen, blijft wel gelijk. Iedereen die in de gemeente Haren ondersteuning nodig heeft bij het zelfstandig wonen en participeren in de samenleving, kan aanspraak maken op die ondersteuning. Dat is een van de belangrijkste beleidsuitgangspunten van dit plan.

Visie

Onze visie is verbeeld in De Harense rotonde. Een rotonde 'under construction', in ontwikkeling. **De Harense Rotonde is het hart van onze sociale infrastructuur.** Deze sociale infrastructuur is al goed ontwikkeld; er zijn veel voorzieningen, veel vrijwilligers en veel aanbieders van zorg en ondersteuning actief. De Harense Rotonde verbindt al deze vormen van hulp. Hulp om het voor een ieder mogelijk te maken naar vermogen deel te nemen en bij te dragen aan de samenleving. Hulp die dichtbij de inwoner geboden wordt. Hulp die samen-



gesteld kan worden door de inzet van burgerkracht, collectieve voorzieningen en individueel maatwerk. De uitdaging voor de komende jaren is de kosten van zorg en ondersteuning te beheersen en tegelijkertijd de zorg en ondersteuning voor degenen die dit echt nodig hebben te kunnen blijven bieden. Omdat we het belangrijk vinden dat iedereen mee kan doen. Omdat we ervan overtuigd zijn dat iedereen wat kan bijdragen. Omdat we het belangrijk vinden dat iedereen zoveel mogelijk de regie over het eigen leven moet hebben. Zo'n 20% van onze inwoners heeft hier ondersteuning bij nodig.

Zowel de Wmo 2015, de Jeugdwet en de Participatiewet verplichten de gemeenten om 4 jarige beleidsplannen te maken. Wij willen onze cliënten betrekken bij het beleid. Nu een beleidsplan vastleggen zonder onze nieuwe cliënten te kennen, acht het college dan ook niet zinvol en niet duurzaam. Daarom heeft dit beleidsplan 2015 het karakter van een jaarplan. **We geven in dit plan aan wat we in de steigers hebben gezet en wat we komende jaar gaan doen.** Achtereenvolgens komen aan de orde: de plannen voor het lokale Sociale Domein, de Wmo 2015, de Jeugdwet en de Participatiewet. Per domein is aangegeven wat we hebben geregeld en wat nog moet worden geregeld of door ontwikkeld. Het plan wordt afgesloten met een paragraaf over de bedrijfsvoering.

Deze stelselwijziging vraagt van alle betrokkenen een grote inspanning in denken en doen. Dat heeft tijd nodig. Er worden nu fouten gemaakt, dat zal in de toekomst niet anders zijn. Met elkaar zijn we verantwoordelijk voor dit leerproces. **In dat proces heeft de gemeente Haren de ambitie om een unieke Harense sociale rotonde te bouwen.** Hiervoor vragen wij uw vertrouwen. En investeerders zijn van harte welkom!

De plannen voor het sociaal domein

Het wijkteam

Het wijkteam is de centrale toegang voor iedereen die in de gemeente Haren ondersteuning of zorg nodig heeft. De meest vragen om ondersteuning of zorg zullen snel en eenvoudig kunnen worden opgelost. Ofwel telefonisch, aan het loket van het wijkteam, of via het inzetten van hulp vanuit de backoffice. Inzet van basiszorg en collectieve voorzieningen kan door de leden van het wijkteam worden geregeld. Indicering voor individueel maatwerk wordt door de gemeente zelf gedaan. Of, in het geval van de Jeugdwet, ook door bij wet aangewezen indiceerders zoals de huisarts en de jeugdarts. Wanneer er sprake is van complexe en meervoudige problematiek, wordt een wijkteamlid regisseur. Op alle levensdomeinen geldt dan het principe 1 cliënt/kind/gezin, 1 plan en 1 regisseur. De samenwerking met aanbieders en verwijzers moet in 2015 verder worden ontwikkeld. Vooral met de huisartsen en aanbieders voor specialistische zorg. Onderdelen zijn onder andere de werkprocessen voor verwijzing, terugkoppeling en regievoering.

Organisatie

De organisaties die wijkteamliden leveren zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor het wijkteam. Op korte termijn zal hiervoor een stuurgroep van deelnemende organisaties worden ingesteld. De organisaties committeren zich aan de visie en de uitgangspunten van het wijkteam. Het wijkteam wordt inhoudelijk aangestuurd door een coördinator. Vanuit de gemeente wordt een projectleider aangesteld die verantwoordelijk is voor sturing op het ontwikkelingsproces. Elk wijkteamlid is ook aandachtfunctionaris. Een aandachtfunctionaris is het directe aanspreekpunt en relatiemanager voor professionele verwijzers zoals bijvoorbeeld de huisarts, het AMHK, de scholen et cetera. Hierdoor ontstaan korte lijnen en onderling vertrouwen. In 2015 start de ontwikkeling van een nieuwe, lokale 0de en 1ste lijnsinstelling waarvan het wijkteam de kern is.

Doelstellingen

Het wijkteam draagt bij aan het behoud van zorg en ondersteuning voor degenen voor wie dit noodzakelijk is. Een belangrijke voorwaarde is het beheersen van de kosten voor zorg en ondersteuning in het Sociaal Domein. Instrumenten als de kantelingsprincipes, regievoering, relatiemanagement, systemisch handelen, het keukentafelgesprek en de beschikbaarheid van een sociaal netwerk en voorliggende voorzieningen dragen hieraan bij. Het jaar 2015 zal zeker nog een jaar van experimenteren en leren zijn.

Taken

Het wijkteam heeft de volgende taken:

- Voor de inwoners het centrale meldpunt voor alle vragen voor zorg en ondersteuning;
- Het doen van onderzoek, conform artikel 2.3.2 van de Wmo 2015 en artikel 2.3 van de Jeugdwet, bij meldingen waarbij de vraag meerdere levensdomeinen betreft;

- Het voeren van regie wanneer meerdere hulpverleners betrokken zijn bij één hulpvrager, gezin of leefeenheid;
- Het signaleren van tekorten in het ondersteuningsaanbod;
- Relatiemanagement tbv relevante partners/verwijzers.

Het wijkteam gaat een open gesprek aan met de hulpvrager. Uiteindelijk leidt dit gesprek tot afspraken. Afspraken die tot resultaat hebben dat de zelfredzaamheid behouden of bevordert wordt of afspraken die meedoen en bijdragen aan de samenleving bevorderen. Altijd wordt gewerkt volgens de principes van de kanteling: wat kan iemand zelf, wat kan de omgeving, welke algemene en collectieve voorzieningen kunnen worden ingezet en wat vereist echt individueel maatwerk.

Expertpool

Bij meer complexe ondersteuningsvragen, die de eigen competenties overstijgen, of wanneer er zorgen zijn over de veiligheid van een jeugdige, kan het wijkteam voor consultatie en advies een beroep doen op medewerkers uit de expertpool. De medewerkers van deze pool zijn in dienst van de verschillende zorgaanbieders die gecontracteerd voor dit onderdeel. Per regio wordt een pool samengesteld. De medewerkers uit deze pool bieden onafhankelijk advies, zij verlenen geen daadwerkelijke hulp. In de expertpool zit aanvullende specialistische expertise op het gebied van diagnostiek en deskundigheidsbevordering, bijvoorbeeld op het gebied van (kinder- en jeugd) psychiatrie, lichamelijke en verstandelijke beperkingen, huiselijk geweld en kindermishandeling, jeugdbescherming, jeugdreclassering, dementie etc. De meer complexe triage wordt met behulp van deskundigen uit de expertpool uitgevoerd. Tevens wordt er geadviseerd over de inzet van meer of minder intensieve ondersteuning.

Flexibele ondersteuning, individueel maatwerk

Wanneer het wijkteam, de basiszorg of een huisarts of jeugdarts individueel maatwerk voor een jeugdige en/of gezinssysteem wenselijk vindt (in samenspraak met de betrokkenen), kan er gebruik gemaakt worden van inzet van uitvoerende professionals uit de flexibele ondersteuning. Deze professionals verlenen, in tegenstelling tot de medewerkers uit de expertpool, wel daadwerkelijke ondersteuning. Ook kunnen deze medewerkers handelingsgerichte diagnostiek verlenen. Het aanbod is lokaal maar kan regionaal georganiseerd worden. Deze ondersteuning is niet vrij toegankelijk maar is pas in te zetten na een professionele afweging van de hiertoe bevoegde professional van de gemeente, de huisarts en/of jeugdarts.

Partners

Transformatie in de zorg is uitsluitend haalbaar in samenwerking met onze partners. De gemeente zet hierbij in op horizontale schaalvergroting. We werken toe naar korte lijnen, wederzijdse bekendheid en vertrouwen. Lokale partners betrekken wij proactief in de totstandkoming van een sterkere civil society.

De verordeningen Wmo en Jeugdhulp

De gemeenteraad heeft de verordening Wmo Haren 2015 vastgesteld op 29 september 2014 en de verordening jeugdhulp op 27 oktober 2014. In beide gevallen gaat het om een verordening op hoofdlijnen waarbij het college het man-

daat heeft gekregen om bij besluit het kader in te vullen. De gemeenteraad wordt over elke wijziging geïnformeerd. Ook de Adviesraad Sociaal Domein wordt betrokken bij besluitvorming van het college. In 2015 zullen beide verordeningen waarschijnlijk aangepast moeten worden aan nieuwe inzichten, landelijke regelgeving en regionale afspraken.

Besluit Jeugd en Wmo

De verordening wordt uitgewerkt in nadere regels, ofwel een besluit. Dergelijke besluiten zijn nog onvoldoende kader om daadwerkelijk te indiceren. Elke gemeente worstelt hiermee. Daarom kiest de gemeente Haren ervoor om vanuit de huidige indicatiesystematiek van het Centraal Indicatieorgaan Zorg (CIZ) en Bureau Jeugdzorg (BJZ) te handelen. Het rijk heeft aangegeven dat de huidige jurisprudentie blijft gelden en dat de komende jaren nieuwe jurisprudentie een levend kader zal zijn voor het indiceren van individueel maatwerk.

Persoonsgebonden budget (pgb)

Een inwoner is in principe vrij te kiezen voor een voorziening in natura (ZIN) of een persoonlijk budget. Het pgb beleid is erop gericht dat fraude wordt voorkomen, een pgb voor elke inwoner, in principe, bereikbaar is en dat er een goede balans is tussen gebruikelijke zorg¹, mantelzorg en betaalde zorg. We hanteren 2 tarieven; één voor informele hulp en één voor formele hulp. De wet bepaalt dat een pgb niet meer op de rekening van een pgb houder mag worden gestort. De Sociale Verzekeringsbank (SVB) beheert dit budget en de zorgverlener wordt op basis van declaraties uitbetaald. De SVB ontwikkelt hiervoor een werkproces.

Overgangsrecht

Het overgangsrecht regelt dat elke inwoner met een doorlopende indicatie op grond van de AWBZ begeleiding, kort verblijf en bijbehorend vervoer tot uiterlijk 1 januari 2016 recht houdt op ondersteuning met minimaal hetzelfde resultaat tenzij de indicatie eerder afloopt. Dit overgangsrecht geldt ook voor de Jeugdwet. In de verordening regelen wij dat dit recht blijft bestaan na 2016 wanneer de gemeente geen nieuwe beschikking heeft gemaakt.

Privacy

Een van de belangrijkste uitgangspunten is de samenwerking met (lokale) partners. Per 1 januari 2015 is er een privacy protocol en een privacy convenant. Het protocol is een werkinstructie voor alle beroepskrachten en vrijwilligers die in hun werk te maken hebben met het uitwisselen van persoonlijke gegevens. In het privacy convenant zijn de afspraken vastgelegd waar partijen zich aan moeten houden. Deze afspraken zijn gebaseerd op de wettelijke bepalingen. Het privacy protocol en –convenant worden opgesteld vanuit de visie dat het delen van persoonlijke informatie kan, tenzij...De begrippen noodzaak, proportionaliteit en subsidiariteit zijn het toetsingskader.

¹ Gebruikelijke zorg is zorg die binnen een leefeenheid tussen de onderlinge leden verwacht mag worden. In de Wmo 2015 hoeft dit niet alleen degenen te betreffen die onder hetzelfde dak wonen. Het kan ook mensen uit het sociale netwerk betreffen. Het CIZ heeft een protocol Gebruikelijke zorg

De plannen voor de Wet maatschappelijke ondersteuning

Maatwerkvoorziening inkomensondersteuning

De maatwerkvoorziening inkomensondersteuning brengen wij onder bij de bijzondere bijstand en dus in de verordening bijzondere bijstand. Wij hebben met Menzis een collectieve zorgverzekering afgesloten met 3 varianten. Voor inwoners met een minimum inkomen en hoge ziektekosten is er een variant waarin de eigen bijdrage en het eigen risico is mee verzekerd. Daarnaast is een beroep op bijzonder bijstand mogelijk voor niet medisch kosten voor chronisch zieken en gehandicapten zoals bijvoorbeeld hogere stookkosten.

Onafhankelijke cliëntondersteuning

Elke inwoner heeft recht op om iemand mee te nemen bij het keukentafelgesprek. Dit is een onderdeel van de onafhankelijke cliëntondersteuning. De wijkteamleden zullen dit recht actief communiceren. Wanneer een inwoner in de eigen omgeving niemand kan inschakelen, kan hij een beroep doen op de pool van vrijwillige cliëntvertegenwoordigers die inmiddels is geformeerd.

Beschermd wonen

De centrumgemeente (in ons geval Groningen) heeft tot taak om de inloop GGZ, beschermd wonen en maatschappelijke opvang te organiseren voor alle 23 Groninger gemeenten. Voor de uitvoering van deze opdracht richten de 23 Groninger gemeenten een lichte gemeenschappelijke regeling op. Deze gemeenschappelijke regeling is met ingang van januari 2015 verantwoordelijk voor de inkoop van verblijf en begeleiding en voor de indicering van de doelgroep van de maatschappelijke opvang. De middelen voor beschermd wonen en maatschappelijke opvang zijn door het rijk uitgekeerd aan de centrum gemeente Groningen.

Eigen bijdrage

Voor individuele maatwerkvoorzieningen is een eigen bijdrage vereist. Wij hanteren de wettelijke eigen bijdrage regeling voor deze voorzieningen. Nieuw is dat ook voor algemene voorzieningen een eigen bijdrage mag worden gevraagd. Dit biedt het college de mogelijkheid om per voorziening een afweging te maken. Voor de jeugdhulp mag geen eigen bijdrage worden gevraagd maar kan er sprake zijn van een ouderbijdrage.

Stapelings

Door de veelheid van bezuinigingen en wijzigingen in regelgeving zijn wij tot de conclusie gekomen dat het niet mogelijk is om de (cumulatieve) effecten van de afzonderlijke keuzes op individueel niveau te berekenen. Het enige wat wij nu kunnen doen is inwoners en instanties op te roepen om ons te melden wanneer schrijnende situaties worden gesignaleerd. Per situatie kan bekeken worden of een financiële maatwerkvoorziening kan worden getroffen via de bijzondere bijstand. Op basis van deze signalering kunnen aanpassingen in het wettelijk kader worden voorgesteld.

Inkoop zorg in natura

Voor de inkoop van de ondersteuning op basis van zorg in natura in 2015 hebben wij meegedaan met het continuïteitsarrangement van 22 Groninger gemeenten. Met 72 aanbieders van de nieuwe Wmo taken die ook in 2014 deze ondersteuning leverden, zijn budget afspraken gemaakt. De contracten zijn op 29 september 2014 ondertekend. Het contractbeheer voor de 22 gemeenten wordt door de gemeente Groningen gerealiseerd. Voor 2016 zullen we ondersteuning opnieuw moeten inkopen. Uitgangspunten bij dit inkoopproces zullen zijn:

- bieden van kansen aan lokale aanbieders
- bieden van kansen aan nieuwe en vernieuwende lokale aanbieders
- zo lokaal en zo dichtbij mogelijk
- schaalvoordelen: naast kwaliteit ook de economisch meest voordelige inkoop realiseren
- het minimaliseren van administratieve verplichtingen
- innovatie in het zorgaanbod

Toezichtfunctie

De toezichtfunctie (artikel 5.1 Wmo2015) en het meldpunt calamiteiten en geweldsincidenten wordt, voor de gecontracteerde ondersteuning op basis van zorg in natura, bij het contractbeheer van de gemeente Groningen ondergebracht. Dit betreft het toezicht op de kwaliteit die een zorgaanbieder levert. Ervaringen met de zorgaanbieders kunnen door zowel cliënten als andere betrokkenen gemeld worden. De toezicht taak bij pgb hulpverleners, zorgboerderijen en basiszorg willen wij bij voorkeur met de Groninger Gemeenten gezamenlijk regelen. Dit staat in 2015 op de agenda van het provinciaal overleg.

Transformatie

De investeringen van de afgelopen jaren hebben resultaat gebracht. Omdat niet alleen de gemeente, maar ook zorginstellingen zich ervan bewust zijn dat innovatie nodig is om de gewenste transformatie in zorg te realiseren. De voorbereidingen zijn getroffen, de uitwerking is de opdracht voor 2015.

Treintjes Ouderenzorg en Arbeidsmatige dagbesteding

In 2015 zetten we in op de transformatie. Voor wat betreft de Wmo en de participatiewet hebben we in 2016 de mogelijkheid om zaken anders in te richten. De lokale instellingen van ouderenzorg en (arbeidsmatige) dagbesteding hebben we uitgedaagd om met een integraal plan te komen voor deze vormen van ondersteuning in 2016: de treintjes Ouderenzorg en Arbeidsmatige dagbesteding. Als tegenprestatie gaan wij, binnen de mogelijkheden van het aanbestedingsrecht, met deze instellingen een traject van bestuurlijke aanbesteding in. Dit traject moet leiden tot contracten voor ondersteuning met ingang van 2016.

Wijkverpleegkundige

De samenwerkende lokale instellingen voor ouderenzorg hebben gezamenlijk de aanvraag voor de wijkverpleegkundige voor de gemeente Haren ingediend bij het zorgkantoor. De wijkverpleegkundige aanspraak (niet toewijsbare zorg) valt onder de zorgverzekering. Aan De gemeente Haren is 0.71 fte toegewezen. De

thuiszorgorganisatie TSN ontvangt de middelen en is penvoerder. De wijkverpleegkundige is onderdeel van het wijkteam en is de schakel, de aandachtsfunctionaris, met de huisartsen.

Algemene en collectieve voorzieningen; burgerinitiatieven, slimme samenwerkingsverbanden

Wij steunen innovatie. Dat kan via het Right to Challenge en via het faciliteren van nieuwe initiatieven. Inwoners die willen participeren op de Harense rotonde worden altijd uitgenodigd voor een nader gesprek. Dit kan zijn op het gebied van wat met een pand kan (bestemmingsplan), kennis, maar ook wetgeving. Uiteraard worden burgerinitiatieven voor het gemeentelijk aanbod altijd getoetst aan kwaliteits- en continuïteitseisen.

Waardering Mantelzorg

Het landelijke mantelzorgcompliment van €250 is met ingang van 1 januari 2015 afgeschaft. De gemeente heeft de wettelijke opdracht om dit op lokaal niveau in te richten. Op welke wijze kan de gemeente het beste de waardering voor het dagelijks werk van de mantelzorger laten blijken? Volgens ons moeten we deze vraag aan de mantelzorgers voorleggen. In 2015 komen wij, samen met de mantelzorgers, met een voorstel om deze opdracht vanuit de Wmo 2015 vorm te geven.

Burgerparticipatie

De Adviesraad Wmo is verbreed en heet vanaf 1 september 2014 de Adviesraad Sociaal Domein. Een integrale aanpak vraagt ook een adviesraad die breed kan adviseren. De Adviesraad Sociaal Domein wordt nu ook bij verordening geregeld. Deze verordening wordt begin 2015 ter vaststelling aan de gemeenteraad aangeboden.

Het wijkteam en ook onze partners zijn belangrijke signaleerders. Met hen gaan we regelmatig in gesprek. In 2015 zoeken we ook het contact met onze nieuwe cliënten. Dit kan op individuele basis, bijvoorbeeld via het wijkteam, maar ook op uitnodiging van organisaties en verenigingen.

De plannen voor jeugd

De gemeente Haren werkt samen met alle Groninger gemeenten in het Regionaal Transitie Arrangement Jeugdzorg Groningen (hierna: RTA Jeugd). Binnen het RTA Jeugd zijn afspraken gemaakt over continuïteit van zorg en de budgetten voor 2015 tot en met 2017. Deze afspraken bieden weinig lokale ruimte. Daarvoor is bewust gekozen om de risico's voor kinderen te beperken. Ook het rijk verplicht de gemeenten om de zorg infrastructuur de komende 3 jaar in stand te houden.

Het beleid voor de jeugdhulp van de gemeente Haren is vormgegeven in het Groninger Functioneel model (GFM). Binnen de samenwerking van 23 Groninger gemeenten streeft De gemeente Haren zoveel mogelijk naar lokale beleidsvrijheid.



In het GFM is er onderscheid tussen de basiszorg (verantwoordelijkheid individuele gemeenten), flexibele zorg en (hoog) specialistische zorg (regionale afspraken). Dit vormt de basis voor de noodzakelijke transformatie. Daarbij worden de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- Lokaal wat lokaal kan, regionaal wat moet. Dit betekent dat het regionale pakket aan ondersteuning en zorg niet groter is dan strikt noodzakelijk en in samenhang met de lokale ondersteuning en zorg georganiseerd wordt.
- Bij de zorgvormen die regionaal georganiseerd (en ingekocht) worden, wordt gezocht naar een vorm van onderlinge solidariteit. Dit onderdeel wordt binnen de provinciale projectorganisatie uitgewerkt. Bij die taken die we (boven) regionaal uitvoeren, zoals Jeugdbescherming, Jeugdrechtclassering (JB en JR), het Advies- en Meldpunt Huiselijk geweld en Kindermishandeling (AMHK) en hoog specialistische hulp, maken wij afspraken die er voor zorgen dat de uitvoering van deze taken aansluiten op de lokale zorginfrastructuur.
- Solidariteit. Wij hebben ervoor gekozen om in 2015 financieel solidair te zijn met de Groninger gemeenten op het gebied van de flexibele en de specialistische ondersteuning. Over 2016 en 2017 wordt in het voorjaar 2015 een besluit genomen. Uitgangspunt is dat in 2016 en 2017 alleen de specialistische zorg op solidariteitsbasis wordt betaald en de flexibele zorg op basis van gebruik.
- (Hoog)specialistische zorg wordt (boven)regionaal georganiseerd.
- Hulpvragen voor (hoog)specialistische zorg worden zo veel mogelijk gelijkvormig beoordeeld door de 23 Groninger gemeenten.

Inkoop zorg

Flexibele en specialistische zorg wordt voor de gemeente Haren ingekocht door het Regionaal Inkooporgaan Groninger Gemeenten. Het RIGG beheert ook de inkoopcontracten. Deze organisatie valt onder de bestuurlijke aansturing van de Gemeenschappelijke Regeling Publieke Gezondheid en Zorg.

Basisondersteuning en de relatie met het Groninger Functioneel Model

Het fundament van het nieuwe jeugdstelsel is het gewone positieve opgroeien en opvoeden, in de pedagogische 'civil society'. Het is een leefomgeving met goed functionerende en in voldoende mate aanwezige basisvoorzieningen zoals scholen, speelvoorzieningen, beschikbaarheid van (opvoed)informatie, afgestemd op de specifieke kenmerken en behoeften in de gemeente.

De basis van het nieuwe stelsel wordt gevormd door de basisondersteuning. Hierin zitten de professionals van welzijnswerk, maatschappelijk werk en jongerenwerk die preventief werken en inwoners met een lichte hulpvraag ondersteunen. Daarbij gaat het vaak om kortdurende individuele ondersteuning, informatie en advies en financieel juridische dienstverlening. Deze ondersteuning is erop gericht dat de inwoner versterkt wordt in zijn eigen kracht zodat de professional het weer kan loslaten. De Jeugdgezondheidszorg valt ook binnen deze basisondersteuning. Het is preventieve gezondheidszorg die gericht is op het voorkomen van ziekten en het vroegtijdig opsporen van gezondheidsproblemen bij jeugdigen. De JGZ heeft een eigen verantwoordelijkheid op grond van de Wet Preventieve Gezondheid.

Regulier Casemanagement

Efficiënte zorgtoeleiding wordt bewaakt en gerealiseerd door regulier casemanagement in de basisondersteuning. Regulier casemanagement is een taak die uitgevoerd wordt door de professionals uit het wijkteam. Beslissingen over hulp worden altijd in dialoog, samen met de jeugdige en of ouders/opvoeders genomen.

Intensieve ondersteuning

Indien blijkt dat de problemen van de jeugdige en of het gezinssysteem ernstig of complex zijn, kan de professional ook een vorm van intensieve ondersteuning inzetten. Dit zijn vormen zoals dagbehandeling, poliklinische trajecten, 24-uurszorg, pleegzorg en crisiszorg. Deze ondersteuning wordt veelal decentraal georganiseerd maar zoveel als mogelijk uitgevoerd in de natuurlijke leefomgeving van de jeugdige. Medewerkers van de intensieve ondersteuning kunnen ook specialistische diagnostiek verlenen. Vanuit de intensieve zorg wordt eveneens gewerkt aan de inzet van zorgtrajecten gericht op het voorkomen van plaatsing en het voorkomen van terugval.

Alle vormen van hulp die in de intensieve ondersteuning gegeven wordt, zijn niet vrij toegankelijk. Deze hulp is altijd een individuele voorziening. De intensieve ondersteuning kan pas worden ingezet na een afgewogen oordeel van de hiertoe bevoegde professional.

Daarnaast fungeert de fysieke ingang van het Centrum voor Jeugd en Gezin als plek waar professionals terecht kunnen voor collegiale consultatie.

Om te bewerkstelligen dat de hulpverlening aan kind en gezin integraal tot stand komt, maken wij afspraken met onze huisartsen over een schakel met het wijkteam. In de praktijk wordt deze gevormd door de wijkverpleegkundige in het wijkteam en de praktijkondersteuners van de huisartsen (POH-ggz).

Veilig Thuis Groningen

Het Advies en Meldpunt Kindermishandeling en het Steunpunt Huiselijk Geweld zijn vanaf 1 januari 2015 samengevoegd tot Veilig Thuis Groningen (VTG, Advies en Meldpunt Huiselijk geweld en Kindermishandeling). Hiermee komt er een gezamenlijke aanpak van kindermishandeling en huiselijk geweld volgens het principe: één gezin, één plan en ontstaat er meer samenhang tussen de aanpak van huiselijk geweld en die van kindermishandeling. Er komt één helder meldpunt voor inwoners en professionals voor alle vormen van geweld achter de voordeur. We zorgen voor een stevige schakel van VTG met het wijkteam.

Ontwikkeling collectieve voorzieningen jeugd, 'treintje jeugd'

Aan de lokale instellingen die zich bezig houden met opvoedingsondersteuning hebben wij de opdracht voorgelegd om met een voorstel te komen over collectieve voorzieningen op het gebied van jeugd voor de gemeente Haren. Uitdaging daarbij is het realiseren van een besparing, met bijvoorbeeld ketensamenwerking, minimale vervoersbewegingen, lokaal organiseren, inzet eigen- en burgerkracht. Doel is dat jeugd lokaal, dichtbij en zo licht mogelijk geholpen kan worden. Inhoudelijk uitgangspunt is het Groninger Functioneel

Model. Als eerste voorzieningen worden uitgewerkt een buddyproject en een activiteiten carrousel.

Passend onderwijs

Het Passend Onderwijs regelt met ingang van 1 augustus 2014 hoe de ondersteuning op school plaatsvindt, vanuit het principe dat ieder kind met passende ondersteuning een plekje in het regulier onderwijs kan krijgen. Wij hebben in regionaal verband met het onderwijs afgesproken dat de scholen verantwoordelijk zijn voor de onderwijs gerelateerde zorg en de gemeenten voor de jeugdhulp. De noodzakelijke schakel hiertussen is onze gezamenlijke verantwoordelijkheid. Elke school heeft een contactpersoon die de verbinding met het gemeentelijke netwerk vormgeeft.

Toewijzing jeugdhulp

Jeugdhulp wordt alleen toegewezen door gemandateerde professionals. Zij zijn ingeschreven in het Kwaliteitsregister Jeugd of BIG-geregistreerd. Voor de toewijzing van jeugdhulp mandateren wij in ieder geval de voormalige BJZ-medewerker, de wijkverpleegkundige, MEE-personeel en de jongerenwerkers. Zij werken vanuit de gemeentelijke backoffice. MEE-personeel en jongerenwerkers moeten werken onder de verantwoordelijkheid van een BIG-geregistreerde professional. Op basis van de ervaringen kan in 2015 de mandatering worden aangepast. Uitbreiding met een Wmo consulent of een gedragsdeskundige is een optie.

Ook de huisarts, de jeugdarts en de medische specialist hebben een wettelijke bevoegdheid voor het toewijzen van jeugdhulp.

Backoffice jeugd bij de gemeente

Bij de splitsing van Bureau Jeugdzorg Groningen per 1 januari 2015 is afgesproken dat de toegangsmedewerkers van BJZ worden ondergebracht bij de GGD Groningen. Zij worden vervolgens gedetacheerd naar de gemeentelijke toegang. Wij plaatsen deze medewerker in de gemeentelijke backoffice (indiceren) en/of in het wijkteam. Dit is mede afhankelijk van het voor de gemeente Haren beschikbare aantal uren.

Kwaliteit

Wij sluiten in 2015 aan bij het kwaliteitsbeleid dat met de Groninger gemeenten wordt ontwikkeld. Wij sturen zo eenvoudig mogelijk: het gaat om het bepalen van de essentie van wat we willen bereiken, vastgelegd in een beperkt aantal prestatie indicatoren, zodat de administratieve lasten afnemen. Bij de meting is het oordeel van de inwoner over de geboden ondersteuning een belangrijk onderdeel.

De plannen voor participatie

De participatiewet is op 1 januari 2015 ingevoerd; de opvolger van de Wet werk en bijstand. De Participatiewet krijgt een bredere doelgroep door het sluiten van de toegang tot de Sociale Werkvoorziening (SW) en de Wajong als uitstroombemogelijkheid voor bijstandsgerechtigden. De Participatiewet gaat uit van meer maatwerk. Daarnaast wordt ingezet op een sterke regionale samenwerking via het regionaal werkbedrijf.



Nieuwe doelgroepen Wet Sociale Werkvoorziening (WSW Beschut werk) en Wajong

Mensen in de WSW houden hun rechten, maar de WSW zelf sluit vanaf 1 januari 2015. De WSW bouwt door natuurlijk verloop af, de subsidie per eenheid wordt afgebouwd. De gemeenschappelijke regeling Bedrijf voor Werk en Re-integratie (GR BWR) wordt daarom ook voor 1 januari 2015 door de betrokken gemeenteraden ontmanteld. De gemeente Haren zal dan op een nieuwe manier de SW-ers een onderdak gaan bieden. De gesprekken hierover met de nieuwe uitvoeringsorganisatie lopen. De gemeente Haren is dan niet langer bestuurlijk betrokken. Dit geeft meer flexibiliteit richting toekomst zodat bijvoorbeeld een deel van de begeleiding van SW gerechtigden zelf wordt ontwikkeld. Regulier werk moet voor de huidige WSW-populatie als uitgangspunt gelden. Het gaat hier om werk bij een reguliere werkgever, niet zijnde de sociale werkvoorziening. De WSW-populatie moet participeren op de reguliere arbeidsmarkt. Dit kan door een normaal dienstverband, detachering, begeleid werken of met een vorm van (loonwaarde)subsidie. Op deze manier kunnen we het aantal 'oude' WSW-ers en de loonkosten omlaag brengen. Dit is noodzakelijk om de teruglopende subsidie per formatieplaats op te kunnen vangen.

Beschut werk

Wanneer de huidige SW voldoende is afgebouwd, wordt beschut werk onder de participatiewet een mogelijk re-integratie instrument. Beschut werk is er voor mensen die door hun lichamelijke, verstandelijke of psychische beperking een zodanige mate van begeleiding en aanpassing van de werkplek nodig hebben, dat niet van een reguliere werkgever kan worden verwacht dat hij deze mensen in dienst neemt. Beschut werkers krijgen een dienstverband met een nieuwe CAO, de gemeente wordt de werkgever. De gemeente vult de loonwaarde aan tot het wettelijke minimum loon of het geldende CAO loon. Het Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV) verricht de indicaties die hiervoor nodig zijn.

Wajong

Wajongers worden vanaf 2015 door het UWV opnieuw gekeurd. Wajongers vallen tot 1 januari 2018 onder het overgangsrecht. Daarna blijven ze bij het UWV maar wordt hun uitkering verlaagd van 75% naar 70%. Voor belanghebbenden die nog arbeidsvermogen hebben staat de Wajong niet langer open. Deze groep is daarna mogelijk aangewezen op de gemeentelijke bijstand. Voor de gemeente Haren zou het gaan ongeveer 5 à 6 extra (30 per 100.000 inwoners) bijstandsgerechtigden per jaar, die eerder een beroep op de Wajong konden doen.

Wajongers zijn kwetsbaar op de arbeidsmarkt. Van de Wajongpopulatie stroomt slechts 0,2 tot 0,3% jaarlijks uit naar regulier werk. De doelgroepen van de huidige WSW, het nieuwe beschut werk, de Garantiebannen, de (oud) Wajong en de begeleiding/dagbesteding hebben een grote overlap in de aard van de beperkingen die worden ondervonden bij het betreden van de arbeidsmarkt. Doordat al deze groepen nu onder verantwoordelijkheid van de gemeente vallen, kan meer aan lokale participatievormen ontwikkeld worden voor de gehele doelgroep. Dit kan leiden tot een lager beroep op voorzienin-

gen, doordat bijvoorbeeld mensen met een uitkering worden betrokken bij de taken die in welzijn en zorg aanwezig zijn.

Re-integratie in de gemeente Haren

De gemeente Haren heeft al enkele jaren een eigen zelfstandige koers ingeslagen voor de re-integratie van bijstandsgerechtigden. Deze koers is succesvol. De gemeente Haren behoort tot de gemeenten met de hoogste uitstroompercentages uit de bijstand: 47% ten opzichte van 30 % landelijk. Uitstroom naar werk bedraagt 53% en landelijk 44%. De gemeente Haren krijgt te maken met een toestroom van bijstandsgerechtigden en zal daarom voortbouwen op het succesvolle uitstroomebeleid. Er worden geen trajecten meer ingekocht bij externe partijen maar er wordt binnen de afdeling werk en inkomen op basis van maatwerk individuele begeleiding gegeven bij de re-integratie.

Maatwerk

Er zijn vanaf 2015 alleen bijstandsgerechtigden die door middel van een maatwerk aanbod worden ondersteund naar participatie. In de praktijk betekent het dat een groter deel van de populatie aangewezen is op (arbeidsmatige) dagbesteding. In overleg met lokale partijen wordt hiervoor – in lijn met het reeds vastgestelde Wmo beleid – in de gemeente Haren een nieuw aanbod gecreëerd. Zoals in het gehele sociale domein staan participatie en activering van de klant centraal.

Garantiebanen

Garantiebanen zijn banen waarvoor het bedrijfsleven en de overheid garant staan de komende jaren. 100.000 (bedrijfsleven) plus 25.000 (overheid) banen moeten worden gecreëerd voor mensen met een arbeidsbeperking, feitelijk de doelgroep van de huidige Wsw en Wajong. Het realiseren van deze banen is een opgave voor het regionaal werkbedrijf samen met werkgevers en werknemersorganisaties. Vooralsnog is er geen sprake van lokaal beleid. Het werkbedrijf speelt ook een rol in het overleg met UWV inzake indicatiestelling en de loonwaardebepaling.

Het Werkbedrijf

Er komen 35 regionale werkbedrijven. Deze vormen de schakel tussen de werkgever en mensen met een arbeidsbeperking die aan de slag worden geholpen. Gemeenten hebben het initiatief bij de oprichting van de Werkbedrijven. Zij werken daarbij samen met de sociale partners en het UWV. In de provincie Groningen wordt via het werkbedrijf onder meer samengewerkt om de zogenaamde garantiebanen in te vullen en werkgevers die hieraan meewerken te 'ontzorgen'. De gemeente Haren werkt constructief mee aan deze samenwerking.

De werkgever centraal

Voor de groep die op de reguliere arbeidsmarkt aan de slag kan wordt in projecten gewerkt. Voor de komende jaren is de intentie om meer in te zetten op het verder uitbouwen van het netwerk van bedrijven in de gemeente Haren en de directe regio, waar mogelijk natuurlijk in de vorm van regulier werk en in de vorm van werkervaringsplaatsen. Centraal in de werkgeversbenadering staat de vraag van de werkgever. Aanbodgerichte ondersteuning zoals een subsidie is vaak minder effectief of maar tijdelijk effectief tot het moment dat

de subsidie op is. Als de vraag van de werkgever als uitgangspunt wordt genomen, en deze kan worden ingevuld, is de kans op structureel succes groter. Daar waar in Gronings verband kan worden samengewerkt via het Groningse werkbedrijf om grote werkgevers collectief te benaderen en eenduidige afspraken te maken, wordt hier bij aangesloten.

De loonwaarderegeling

De loonwaarderegeling is een aanbodversterkend instrument dat zorgvuldig wordt ingezet. Een regeling die meer inzet op de mogelijkheden en capaciteiten van kandidaten was beter geweest. Toch is de verwachting dat bij zorgvuldige toepassing de loonwaarderegeling binnen de bijstandspopulatie van toegevoegde waarde kan zijn. Hiervoor worden, in samenwerking met het werkbedrijf, criteria ontwikkeld.

Inzet binnen de doelgroep

De financiële mogelijkheden voor ondersteuning, begeleiding en re-integratie worden steeds verder beperkt. We kiezen bij de inzet van de wel beschikbare middelen voor de groep klanten die over arbeidsvermogen beschikt, maar dit niet direct kan inzetten om te voorzien in een volwaardig inkomen op de arbeidsmarkt. We kiezen voor snelheid van re-integratie en bieden individuele ondersteuning en de inzet van middelen en instrumenten. De groep met (nog) weinig arbeidsvermogen is veel duurder om te re-integreren naar de arbeidsmarkt en hiervoor ontbreken de middelen. Voor deze groep uitkeringsgerechtigden - wordt nadrukkelijk aansluiting gezocht bij de Civil Society. Ook voor deze groep blijft er perspectief bestaan en mogelijkheden tot participatie. Waar mogelijk vindt doorstroming plaats.

Tegenprestatie

In de Participatiewet is opgenomen dat de gemeente opdracht kan geven tot het verrichten van onbeloonde maatschappelijk nuttige activiteiten; een tegenprestatie. Het wel of niet opleggen van een tegenprestatie wordt vastgelegd in een verordening. Het instrument is niet bedoeld als re-integratie-instrument.

Financieel

Voor re-integratie ontvangt de gemeente Haren in 2015 een bedrag van €320.998. Uit dit budget moeten re-integratietrajecten maar ook loonsuppletie en garantiebannen worden betaald. Voor de WSW is in 2015 een budget van €1.085.938 beschikbaar voor 41 medewerkers SW. Op dit moment loopt, in samenwerking met de Groninger gemeenten, een aanvraag voor subsidies uit het Europees Sociaal Fonds om de slinkende budgetten meer op peil te houden.

Inkomen

Door invoering van de participatiewet is de systematiek van de bijstandsuitkeringen veranderd. Onder de wet werk en bijstand was er sprake van toeslagen. Deze toeslagen waren bij verordening geregeld. De toeslagen vervallen per 1 januari 2015. In plaats hiervan komt de kostendelersnorm. Voor de alleenstaande ouder betekent dit dat zij gelijkgesteld worden met alleenstaanden en hun toeslag krijgen via het kindgebonden budget van de belastingdienst. Er geldt een half jaar overgangsrecht (tot 1 juli 2015). Per saldo zullen de inwoners die hiermee te maken krijgen er op achteruitgaan. De gemeente heeft hierin geen beleidsvrijheid. De uitwerking van deze wetgeving staat voor 2015 hoog op de

agenda. Het heeft namelijk consequenties voor het beleid bijzondere bijstand en het participatiefonds.

De uitvoering Schuldhulpverleningsplan, vastgesteld in de gemeenteraadsvergadering van september 2014, zal eveneens in 2015 worden opgepakt.

Financiën en interne bedrijfsvoering

Financieel overzicht nieuwe taken Wmo en Jeugd

Kosten transitie Sociaal Domein 2015	
Zorg kosten	subtotaal € 5.318.900
Kosten zorg ZIN WMO	€ 730.000
Kosten zorg PGB WMO	€ 950.000
Inkoop MEE	€ 96.500
Kosten zorg Jeugd	€ 3.200.000
Budget integrale vroeghulp	€ 2.600
Cliëntvertegenwoordiging	€ 1.400
Maatwerkvoorziening inkomensondersteuning	€ 140.000
Waardering Mantelzorg	€ 45.000
Inloop GGZ	€ 33.400
Onvoorzien	€ 50.000
Transformatiebudget	€ 70.000

Kosten uitvoering		
Externe kosten uitvoering	subtotaal € 97.000	
Uitvoering trekkingsrecht PGB door SVB	€ 50.000	
Inkoop en contractbeheer Jeugd door RIGG	€ 32.000	
Inkoop en contractbeheer Wmo door gemeente Groningen	€ 15.000	
Interne kosten uitvoering	subtotaal € 434.477	
Urenuitbreiding intern	Projectleiding	€ 33.360
	Wijkteam	€ 100.000
	Team WMO/Jeugd	€ 100.000
Externe inhuur	Communicatie	€ 35.445
	Vervanging Jeugd	€ 27.040
	Vervanging Welzijn	€ 21.632
Inhuur Expertise	Juridisch, Inkoop, onderzoek	€ 37.000
Communicatiebudget		€ 10.000
Kosten ICT		€ 30.000
Kosten implementatie ICT		€ 40.000
Transitiekosten 2015 totaal	€ 5.850.377	

Dekking Transitiekosten 2015	
Jeugd	€ 3.404.129
WMO	€ 2.363.122
Korting i.v.m. overgang cliënten naar WLZ	PM
Eigen bijdrage	€ 84.000
Dekking Totaal	€ 5.851.251

Verschil kosten en dekking	€ -874
-----------------------------------	---------------

Cijfers gemeente Haren

Jeugd, 18-

Volgens de statistieken zijn er circa 450 jongeren die vormen van jeugdhulp ontvangen, in natura dan wel in de vorm van een pgb. De gemeente ontvangt in 2014 alleen de persoonsgegevens van de cliënten die een AWBZ gefinancierd pgb ontvangen en cliënten die op de wachtlijst voor een vorm van jeugdhulp staan. De eerste groep bestaat uit 51 cliënten die samen 92 indicaties hebben. Veelal is dit een combinatie van individuele begeleiding, dagbesteding (begeleiding in groepsverband) en 1x per 4 weken een logeerweekend. Van de cliënten op een wachtlijst ontvangen wij begin december de persoonlijke gegevens.

Wmo, 18+

Met de nieuwe taken krijgt de gemeente Haren er 213 cliënten met 276 indicaties bij. Een aantal van deze cliënten is al bekend omdat zij ook een indicatie voor een vervoersvoorzieningen of hulp bij het huishouden hebben.

Een aantal groepen cliënten wordt nu bezocht. Het gaat hierbij om cliënten wiens indicatie de komende maanden afloopt, cliënten met een indicatie maar zonder zorg (wij willen controleren of dit correct is) en cliënten met een indicatie op psychiatrische grondslag. Van deze groep willen we vooral leren. Wat is de bijdrage van de geboden ondersteuning aan het behoud van de zelfredzaamheid of participatiemogelijkheden.

Automatisering/ informatisering

Op het gebied van automatisering en informatisering zijn we sterk afhankelijk van derden. KING, het Kwaliteitsinstituut voor de Nederlandse gemeenten, heeft van het rijk de opdracht gekregen om ICT standaarden te ontwikkelen. Het gebruik van deze standaarden moet garanderen dat gegevens uit te wisselen zijn, het zogenaamde berichtenverkeer.

Op dit moment (begin november 2014) is de ICT nog niet op orde. Het berichtenverkeer zal zeker op een veilige manier vorm gegeven worden. Het zal in 2015 echter extra handmatige werkzaamheden met zich mee brengen.

De automatisering van de informatievoorziening is volgend op de wijze waarop we de sociale infrastructuur (volgens het Groninger Functioneel Model) inrichten en faciliterend voor de betrokkenen en de privacy van onze inwoners.

Voor de Jeugd wordt er nog gediscussieerd over welke systeem aangeschaft moet worden. Het gaat om een backoffice systeem en om een regiesysteem. Vanuit onze positie is het wenselijk om binnen de gemeente te kiezen voor systemen die aansluiten op de aanwezige systemen. Vanuit Het RIGG bezien

is het wenselijk dat alle gemeenten met een zelfde systeem werken. Vooral nog wordt het huidige systeem (IJ) van BJZ nog gebruikt. In 2015 zal besloten worden door het RIGG over de inrichting van de ICT.

Justitieel berichtenverkeer CORV

Met de Collectieve Opdracht Routeer Voorziening (CORV) wordt de berichtenstroom gedigitaliseerd en gestandaardiseerd tussen partijen in de justitiële jeugdketen. Het college heeft besloten het AMHK te mandateren voor het jaar 2015 om voor de gemeente Haren aan te sluiten op de CORV. Dit geldt overigens ook voor de andere 22 Groninger gemeenten. Deze werkwijze zal in het najaar van 2015 worden geëvalueerd.

De nieuwe cliënten voor de Wmo kunnen verwerkt worden in het huidige systeem van de Wmo.

Voor het wijkteam gebruiken we nu een eenvoudig systeem, SW Office, dat al door Torion in gebruik was. We besluiten pas over een beter regiesysteem als duidelijk is wat vanuit de andere gemeenten rond de aanschaf van een systeem voor jeugd wordt besloten.

Communicatie

Vanaf 1 januari is er een nieuwe website online over de veranderingen in het sociaal domein: www.deharensertonde.nl. Deze website fungeert als het algemene schriftelijke informatie- en nieuwskanaal over het sociaal domein in De gemeente Haren. De website wordt steeds bekendgemaakt via reguliere correspondentie met bekende cliënten, gericht mediabeleid en via samenwerking met zorginstellingen. Bestaande cliënten krijgen bovendien de gelegenheid zich te abonneren op digitale nieuwsbrieven. Op deze wijze kunnen alle doelgroepen op hetzelfde moment dezelfde toegespitste informatie ontvangen. Deze nieuwsbrieven zijn er voor alle 3 domeinen van het sociaal domein.

Tot slot

In dit jaarplan 2015 staat wat wij in 2015 gaan doen. Een groot aantal zaken is in de steigers gezet. Volgend jaar moeten deze uitgewerkt en steeds verder verfijnd en verbeterd worden. Die uitwerking vereist samenwerking met vele partners. De rode draad zal te allen tijde de inwoner van de gemeente Haren zijn die zorg en ondersteuning nodig heeft.